

УДК 364-78:355.1-057.36-057.75
DOI: 10.24144/2524-0609.2025.56.60-64

Захаріна Тетяна Іванівна
доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м.Київ, Україна
t.zakharina@knu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-0357-7457>

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ У НЕВОЄННИЙ СОЦІУМ

Анотація. Збільшення частки ветеранів, які мають досвід участі у бойових діях спонукає науковців і практиків досліджувати проблему реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум шляхом організації процесу реінтеграції через створення умов для успішного їх повернення у невоєнний соціум. Здійснено аналіз наукових праць з проблеми дослідження з метою визначення поняття «соціальна реінтеграція ветеранів». Представлено результати дослідження щодо виявлення соціально-педагогічних умов соціальної реінтеграції ветеранів. Мета дослідження полягає у виявленні соціально педагогічних умов реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум. Застосовані методи структурно-логічного аналізу наукових джерел, офіційних сайтів України, що дозволило визначити соціально педагогічні умови реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум (метод структурного аналізу, контент-аналіз, логічного аналізу, категоріального аналізу, семантичного аналізу, метод синтезу). Представлено методологічні підходи у межах яких визначено особливості процесу соціальної реінтеграції ветеранів: системний, андрагогічний, особистісно-орієнтований та екосистемний. Визначено роль концептуального підходу Quadruple Helix у процесі соціальної реінтеграції ветеранів. Виявлено соціально-педагогічні умови соціальної реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум: партисипативна участь інституційних суб'єктів у процесі соціальної реінтеграції ветеранів; фокусування на потребах ветеранів російсько-української війни; цілеспрямоване визначення технологій з метою активізації реінтеграційного потенціалу всіх учасників реінтеграційного процесу; активізація грантової діяльності у громадах. Ефективність соціальної реінтеграції ветеранів залежить від процесу реалізації соціально-педагогічних умов реінтеграції ветеранів, що визначають зміст і спрямованість процесу реінтеграції

Ключові слова: соціально-педагогічні умови, соціальний педагог, реінтеграція, методологічні підходи, ветеран, невоєнний соціум.

Вступ. Проблема реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум актуалізується у сучасних умовах, оскільки спостерігається тенденція до збільшення частки ветеранів, які беруть участь у бойових діях і, які повертаються у невоєнний соціум. Зазначене спонукає науковців і практиків здійснювати пошук ефективних механізмів, умов, інструментів реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум. На державному рівні існують програми підтримки ветеранів, які передбачають надання спектру соціальних послуг ветеранам. Міністерство ветеранів України ініціювало створення у регіонах Центрів ветеранського розвитку у межах яких ветерани та члени їх родин можуть брати участь у курсах професійної перепідготовки, отримувати психологічну, соціальну та правову підтримку, що сприяє їх реінтеграції у соціум. Наразі спостерігається тенденція до розширення регіональної мережі центрів ветеранського розвитку, оскільки у межах їх діяльності передбачено підготовку фахівців із супроводу ветеранів, мета діяльності яких полягає у здійсненні супроводу ветеранів за напрямками можливої допомоги ветеранів, інформування ветеранів щодо отримання статусів, послуг, соціальних гарантій, послуг із реабілітації, працевлаштування з метою подальшої підтримки їх за принципом «рівний-рівному» у процесі їх реінтеграції.

Окрім державних інституцій проблемою реінтеграції ветеранів займається і громадський сектор, а саме громадські організації, благодійні фонди. Підтримка громадського сектору полягає у написанні та реалізації міжнародних проєктів, які сфокусовані на допомозі і підтримці ветеранів у процесі їх реінтеграції шляхом фінансування громадських ініціатив міжнародними грантодавцями.

Окреслене є незаперечним фактом, що проблема реінтеграції ветеранів у сучасних умовах є актуаль-

ною і потребує особливої уваги науковців і практиків щодо її вирішення шляхом створення умов, які сприятимуть ефективному процесу реінтеграції ветеранів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання реінтеграції ветеранів порушується із різною активністю у наукових джерелах. В Україні дослідження проблеми реінтеграції ветеранів науковці активно почали займатися з 2019 року. Незаперечним є факт впливу зарубіжного досвіду на наукові погляди українських вчених, оскільки зарубіжні науковці, які досліджували проблему реінтеграції ветеранів, здійснювали власний науковий пошук у країнах, які мали досвід участі у бойових діях.

У наукових працях Д.Джонсон (Johnson) [1] та О.Росентек (Rosenheck) [2] реінтеграція ветеранів розуміється як «відрив від військової служби (повернення із зони бойових дій) та повернення ветеранів до соціальних або професійних ролей, які вони виконували до того, як узяли участь у війні». Реінтеграцію як «процес «вторинного» входження індивіда в соціальне середовище в результаті певних «недоліків» соціалізації (ресоціалізація звільнених з місць позбавлення волі) або в результаті зміни соціокультурного оточення (ресоціалізація мігрантів) досліджували А.Кеннеді (Kennedy) [3] і Д.Кербер (Kerber) [3]. У праці «Reintegration of ex-combatants: Lessons from the U.S. Experience in Afghanistan» реінтеграцію розглядають як «довготривалий процес, у якому ветеран здобуває схвалення від громади та має стабільний заробіток» [4]. Науковець І.Робертсон (Robertson) під процесом реінтеграції розуміє «процес переходу назад до особистих та організаційних ролей після повернення із зони бойових дій» [5]. Вивченням інструментів реінтеграції ветеранів займалися Буркхарт (Burkhart) та Н.Хоган (Hogan) вони ви-

значають інструменти, які допомагають ветерану повернутися до цивільного життя та до цивільної ідентичності [6]. Обумовленість процесу реінтеграції від впливу різних чинників (фізичні, емоційні, духовні, соціальні та культурні виміри; сімейні та міжособистісні стосунки) досліджували Г.Маїко (Maiocco) та М.Сміт (Smith) [7]. Т.Захаріна у своїй дисертаційній роботі зазначає, що соціальна реінтеграція ветеранів російсько-української війни 0 це процес й результат системної діяльності суб'єктів, що забезпечують повернення ветерана російсько-української війни в умови невоєнного соціуму, створюючи для нього оптимальні умови реалізації соціальних і культурних потреб життєдіяльності з урахуванням наявного особистісного соціального досвіду ветерана, орієнтації на особистісні зміни та самовдосконалення [8].

Здійснений аналіз зарубіжних та вітчизняних праць щодо процесу реінтеграції ветеранів дозволяє стверджувати, що питанням виявлення соціально-педагогічних умов реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум залишається недостатньо дослідженим.

Метою статті є виявлення соціально педагогічних умов реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум. У процесі дослідження застосовано **методи** структурно-логічного аналізу наукових джерел, офіційних сайтів України, що дозволило визначити соціально педагогічні умови реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум (метод структурного аналізу, контент-аналіз, логічного аналізу, категоріального аналізу, семантичного аналізу, метод синтезу).

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток соціальної роботи як науки і професійної діяльності потребує концептуального осмислення організації процесу соціальної реінтеграції ветеранів з урахуванням умов, які визначають ефективність процесу реінтеграції. Соціальна реінтеграція ветеранів обумовлена рівнем інтегрованості ветеранів, який складається із таких складових: знання про соціальну реінтеграцію, бажання соціально інтегруватись, вплив соціальної реінтеграції на життєдіяльність, спроможність до самоосмислення важливості процесу соціальної реінтеграції. Формування зазначених складових є важливим у контексті визначення соціально-педагогічних умов реінтеграції, оскільки навколо них вибудовується концепція організації процесу реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум. З метою визначення соціально-педагогічних умов реінтеграції ветеранів нами визначено методологічні підходи, які є основою для дослідження порушеної проблеми: системний, андрагогічний, особистісно-орієнтований та екосистемний.

У контексті нашого дослідження важливим є аналіз методологічних підходів, які є основою розроблення соціально-педагогічних умов. Представники *системного підходу* Л.Берталанфі (Bertalanffy) [9], В.Садовніка [10] та С.Гончаренко [11] зазначають, що системний підхід можливо розглядати у двох аспектах – як «вивчення об'єкта як цілісної системи та вивчення окремих елементів системи». Зазначене переконує, що дослідження об'єкта відбувається «через призму впливу на нього чинників, умов, механізмів, які обумовлюють її функціонування як єдиного цілісного організму» [12]. У контексті нашого дослідження, відповідно до системного підходу ми процес соціальної реінтеграції ветеранів розглядаємо як систему, яка має структурні компоненти (суб'єкти реінтеграційного середовища, умови, детермінанти, механізми, інститути), які є партнерами у межах системи та визначають процес соціальної реінтеграції ветеранів і сприяють формуванню соціальної інтегрованості ветеранів». *Андрагогічний підхід*, представниками

якого є О.Мельниченко, Н.Махия та інші, за своїм змістовним наповненням визначають його як «скупність уявлень, які передбачають урахування особливостей цілеспрямованого процесу стимулювання, виховання, навчання й удосконалення дорослої людини під час професійної підготовки і перепідготовки, який інтегрує досвід індивідуального, творчого, особистісно зорієнтованого підходів» [13, с.26]. Н.Махия переконує, що «сучасна освіта дорослих – «це система, в якій навчання в формальних закладах освіти здійснюється за неформальними програмами громадських ініціатив» [14, с.188]». З метою виявлення соціально-педагогічних умов соціальної реінтеграції ветеранів у межах андрагогічного підходу ми розглядаємо соціальну реінтеграцію як скупність соціально-педагогічних умов, які сприяють саморозвитку, самовизначення та самореалізації ветеранів через призму їх віку, життєвого досвіду з орієнтацією на їх потреби. *Особистісно-орієнтований підхід*, представниками якого є І.Бех [15], І.Зязюн [16], Н.Письменна [17] та інші передбачає «розвиток індивідуальних здібностей особистості, які сприятимуть формуванню певних аспектів життєдіяльності особистості, що впливатиме на їх повсякденне та професійне життя [18; 19]. У контексті нашого дослідження, в межах особистісно-орієнтованого підходу ми розглядаємо соціальну реінтеграцію як процес створення середовища на рівні громад, яке орієнтовано на задоволення потреб і вирішення проблем ветеранів шляхом вибору форм та методів актуалізації реінтеграційного потенціалу всіх суб'єктів реінтеграційного процесу. *Екосистемний підхід*, який визначається як інноваційна практика у соціальній роботі, що спрямований на процес встановлення адаптаційної рівноваги між особистістю і оточуючим середовищем. Розробниками екосистемного підходу є К.Жермена (Germain) [20], Л.Баркер (Barker) [21]. У межах екосистемного підходу ми процес соціальної реінтеграції розглядаємо із позиції взаємодії соціального працівника, інституційних суб'єктів і ветерана у контексті їх реінтеграції. Налагодження ефективної співпраці на мікро- та макrorівнях між ветераном та інституційними суб'єктами реінтеграції сприяє вирішенню проблем на всіх рівнях втручання: внутрішньо-особистісному, сімейному, міжособистісному, організаційному, інституційному та суспільному [8].

Упровадження методологічних підходів у практику організації процесу соціальної реінтеграції ветеранів спричинено пошуком ефективних шляхів вирішення порушеної проблеми. Зазначене обумовлено відсутністю методів дослідження рівня інтегрованості ветеранів та соціально-педагогічних умов їх реінтеграції у невоєнний соціум.

У контексті нашого дослідження важливим є визначення ролі концептуального підходу Quadruple Helix у процесі соціальної реінтеграції ветеранів. Представниками даного підходу є К.Нордмарк (Nordmark) [22], І.Караянніс (Carayannis) [23] та інші. У межах даного концептуального підходу складовими процесу соціальної реінтеграції визначаємо державний сектор (урядова спіраль), громадський сектор (спіраль спільноти), бізнес-сектор (галузева спіраль) та заклади вищої освіти (академічна піраль), що і визначено нами як ієнституційні суб'єкти реінтеграції ветеранів. Визначені спіралі у моделі Quadruple Helix сприяють процесу соціальної реінтеграції ветеранів шляхом налагодження консолідованої, ресурсної та ефективної співпраці між усіма інституційними суб'єктами соціальної реінтеграції.

Здійснений аналіз наукових доробків учених, ви-

значені нами методологічні підходи та окреслений концептуальний підхід Quadruple Helix слугують основою для виявлення соціально-педагогічних умов соціальної реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум: партисипативна участь інституційних суб'єктів у процесі соціальної реінтеграції ветеранів; фокусування на потребах ветеранів російсько-української війни; цілеспрямоване визначення технологій з метою активізації реінтеграційного потенціалу всіх учасників реінтеграційного процесу; активізація грантової діяльності у громадах.

Соціально-педагогічна умова – партисипативна участь інституційних суб'єктів у процесі соціальної реінтеграції ветеранів – забезпечується організацією партнерської взаємодії між інституційними суб'єктами соціальної реінтеграції шляхом створення умов для якісного надання соціальних послуг ветеранам. Реалізація даної соціально-педагогічної мови передбачає створення комунікаційної платформи для суб'єктів процесу реінтеграції з урахуванням досвіду роботи з ветеранами; розроблення програм, проєктів, технологій роботи з ветеранами; розроблення науково-методичного забезпечення партнерської взаємодії інституційних суб'єктів соціальної реінтеграції; створення умов для ресурсної підтримки; експертна допомога; інформаційна підтримка.

Фокусування на потребах ветеранів російсько-української війни – друга соціально-педагогічна умова, яка передбачає розроблення соціальних, психологічних, правових заходів; заходів із працевлаштування; бізнес-практик; дозвілєвих заходів та інших форм роботи з урахуванням потреб ветеранів. Важливість урахування потреб ветеранів обумовлена тим, що вони мають травмуючий досвід участі у бойових діях, специфічні індивідуально-психологічні особливості, минулий професійний досвід, що впливають і визначають вектор їх соціальної реінтеграції у невоєнний соціум.

Третя соціально-педагогічна умова – цілеспрямоване визначення технологій з метою активізації реінтеграційного потенціалу всіх учасників реінтеграційного процесу, що передбачає вибір оптимальних форм та методів, які сприяють активізації реінтеграційного потенціалу шляхом врахування індивідуальних особливостей суб'єктів реінтеграційного про-

цесу. Зазначена соціально-педагогічна умова сприяє налагодженню ефективних партнерських відносин між всіма суб'єктами, що сприяє встановленню довірливих стосунків, обміну досвідом та швидкому реагуванню на виклики, які виникають у процесі реінтеграції ветеранів. Цілеспрямоване визначення технологій сприяє оптимізації процесу використання ресурсів громади для вирішення проблем, що пов'язані із процесом соціальної реінтеграції ветеранів.

Четвертою соціально-педагогічною умовою нами визначено – активізація грантової діяльності у громадах, що передбачає необхідність розроблення грантових пропозицій, які спрямовані на підтримку ветеранів шляхом створення проєктного відділу у ЦНАП; участі мешканців громади в освітніх заходах, що спрямовані на формування компетенцій по написання проєктних заявок; залучення міжнародних донорів до створення інклюзивного середовища тощо. Активізація грантової діяльності у громадах є ефективним інструментом створення підтримуючого середовища на рівні громади, а також пошуку шляхів підтримки їх у процесі реінтеграції.

На основі проведеного аналізу досліджуваної проблеми та під час проведеного теоретичного дослідження можна зробити **висновок**, що ефективність соціальної реінтеграції ветеранів залежить від процесу реалізації соціально-педагогічних умов реінтеграції ветеранів, що визначають зміст і спрямованість процесу реінтеграції. Окреслено методологічні підходи (системний, андрагогічний, особистісно-орієнтований та екосистемний), що є підґрунтям до визначення соціально-педагогічних умов реінтеграції та окреслено важливість застосування концептуального підходу Quadruple Helix у процесі соціальної реінтеграції ветеранів. Отримані результати дослідження сприяли визначенню соціально-педагогічних умов реінтеграції ветеранів: партисипативна участь інституційних суб'єктів у процесі соціальної реінтеграції ветеранів; фокусування на потребах ветеранів російсько-української війни; цілеспрямоване визначення технологій з метою активізації реінтеграційного потенціалу всіх учасників реінтеграційного процесу; активізація грантової діяльності у громадах. Визначені нами соціально-педагогічні мови сприяють успішному процесу соціальної реінтеграції ветеранів у невоєнний соціум.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї роботи.

Список використаної літератури

1. Johnson D., Feldman S., Southwick S., Charney D. The concept of the second generation program in the treatment of post-traumatic stress disorder among Vietnam veterans. *Journal of traumatic stress*. 1994. No.7 (2). P.217–235.
2. Ortega A., Rosenheck R. Mental and physical health and acculturation among Hispanic Vietnam Veterans. *Military medicine*. 2001. No.166 (10). P.894–897.
3. Kennedy D., Kerber A. *Resocialization: An American Experiment*. New York: Wayne State University, 1973. 191 p.
4. Sopko J. *Reintegration of ex-combatants: lessons from the U.S. experience in Afghanistan*. Virginia, Arlington: Crystal Drive, 2019. 154 p.
5. Robertson H. Income and support during transition from a military to civilian career. *Journal of Employment Counselling*. 2013. No.50. P.26–33.
6. Burkhart L., Hogan, N. Being a female veteran: a grounded theory of coping with transitions. *Social Work in Mental Health*. 2015. No.13 (2). P.108–127.
7. Maiocco G., Smith M.J. The experience of women veterans coming back from war. *Archives of Psychiatric Nursing*. 2016. No.30 (3). P.393–399.
8. Захаріна Т. Теоретико-методичні засади соціальної реінтеграції ветеранів російсько-української війни у закладах вищої освіти: дис. ... доктора пед.наук: 13.00.05. Київ, 2024. 661 с.
9. Bertalanffy L. *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller Inc., 1969.

- 153 p.
10. Садовнік В. Структурованість системи наукового пізнання. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. № 3 (28). С.66–69.
11. Гончаренко С. Український педагогічний словник / гол. ред. С.Головко. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
12. Кустовська О. Методологія системного підходу та наукових досліджень. Економічна думка. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.
13. Мельниченко О. Андрагогічні принципи освіти дорослих та забезпечення якості неперервної педагогічної освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2020. № 33 (1). С.24–30.
14. Махія Н. Сучасний стан законодавчого супроводу освіти дорослих в Україні. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки. 2018. № 1. С.187–193.
15. Бех І. Особистість у духовно-ціннісному вимірі. Вісник Житомирського ДПУ ім. І.Франка. 2002. № 9. С.60–62.
16. Зязюн І. Неперервна освіта як основа соціального поступу. Неперервна професійна освіта: Теорія і практика. 2001. Ч. 1. С.15–23.
17. Письменна Н. Особистісно-орієнтований підхід у контексті гуманізації навчально-виховного процесу. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 8 (1). С.250–254.
18. Левченко Т. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах: монографія. Вінниця: Нова книга, 2002. 512 с.
19. Сидоренко В. Реалізація принципів особистісно зорієнтованого підходу в процесі формування синтаксичної компетентності учнів 8-9 класів. Методичні студії: зб. наук. пр. ДонНУ. 2015. № 4. С.23–24.
20. Gitterman A., Germain C. Ecological framework / T.Mizrahi, L.Davis (Ed.), *Encyclopeddia of social work*. Oxford: Oxford University Press, 2008. P.97–102.
21. Barker R. *The Social Work Dictionary*. NASW Press. 1995. 447 p.
22. Nordmark K. *A Quadruple Helix guide for innovations*. Sweden: Värmland County Administrative Board. 2018. 19 p.
23. Carayannis E., Grigoroudis E. *Quadruple Innovation Helix and Smart Specialization: Knowledge Production and National Competitiveness*. Foresight and STI Governance. 2016. Vol.10, no 1. P.31–42.

References

1. Johnson, D.R., Feldman, S.C., Southwick, S.M., & Charney, D.S. (1994). The concept of the Second Generation program in the treatment of post-traumatic stress disorder among Vietnam veterans. *Journal of traumatic stress*, 7 (2), 217–235.
2. Ortega, A., & Rosenheck, R. (2001). Mental, physical health, acculturation among Hispanic Vietnam Veterans. *Military medicine*, 166 (10), 894–897.
3. Kennedy, D., & Kerber A. (1973). *Resocialization: An American Experiment*. Wayne State University.
4. Sopko, J. (2019). *Reintegration of ex-combatants: lessons from the U.S. experience in Afghanistan*. Crystal Drive.
5. Robertson, H. (2013). Income and support during transition from a military to civilian career. *Journal of Employment Counselling*, 50, 26–33.
6. Burkhart, L., & Hogan, N. (2015). Being a female veteran: a grounded theory of coping with transitions. *Social Work in Mental Health*, 13 (2), 108–127.
7. Maiocco, G., & Smith, M.J. (2016). The experience of women veterans coming back from war. *Archives of Psychiatric Nursing*, 30 (3), 393–399.
8. Zakharina, T. (2024). *Teoretyko-metodychni zasady sotsialnoi reintehratsii veteraniv rosiisko-ukrainskoi viiny u zakladakh vyshchoi osvity* [Theoretical and methodological principles of social reintegration of veterans of the Russian-Ukrainian war in higher education institutions]. Unpublished doctoral thesis. [in Ukrainian]
9. Bertalanffy, L. (1969). *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. George Braziller Inc.
10. Sadovnik, V. (2019). *Strukturovanist systemy naukovoho piznannia* [Structure of the system of scientific knowledge]. *Precarpathian Bulletin of Law*, 3 (28), 66–69. [in Ukrainian]
11. Honcharenko, S. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Lybid. [in Ukrainian]
12. Kustovska, O. (2005). *Metodolohiia systemnoho pidkhodu ta naukovykh doslidzen* [Methodology of the systems approach and scientific research]. *Ekonomiczna Dumka*. [in Ukrainian]
13. Melnychenko, O. (2020). *Andrahohichni pryntsyipy osvity doroslykh ta zabezpechennia yakosti neperervnoi pedahohichnoi osvity* [Andragogic principles of adult education and quality assurance of continuing pedagogical education]. *Pedagogical education: theory and practice*, 33 (1), 24–30. [in Ukrainian]
14. Makhynia, N. (2018). *Suchasnyi stan zakonodavchoho suprovodu osvity doroslykh v Ukraini* [Current status of legislative support for adult education in Ukraine]. *Scientific Bulletin of V.O.Sukhomlynsky Mykolaiv National University. Pedagogical Sciences*, 1, 187–193. [in Ukrainian]
15. Bekh, I. (2002a). *Osobystist u dukhovno-tsinnisnomu vymiri* [Personality in the spiritual and value dimension]. *I.Franko Zhytomyr SPU*, 9, 60–62. [in Ukrainian]
16. Ziazun, I. (2001). *Neperervna osvita yak osnova sotsialnoho postupu* [Continuing education as the basis of social progress]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 1, 15–30. [in Ukrainian]
17. Pysmenna, N. (2013). *Osobystisno-orientovanyi pidkhid u konteksti humanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu* [Person-oriented approach in the context of humanization of the educational process]. *Problems of training a modern teacher*, 8 (1), 250–254. [in Ukrainian]
18. Levchenko, T. (2002). *Rozvytok osvity ta osobystosti v riznykh pedahohichnykh systemakh* [Education and personality development in different pedagogical systems]. Nova Knyha. [in Ukrainian]
19. Sydorenko, V. (2015). *Realizatsiia pryntsyypiv osobystisno zorientovanoho pidkhodu v protsesi formuvannia syntaksyschnoi kompetentnosti uchniv 8-9 klasiv* [Implementation of principles of personality-oriented approach in the process of forming syntactic competence of grades 8-9 students]. *Methodological studies*, 4, 23–24. [in Ukrainian]
20. Gitterman, A., & Germain C. (2008). Ecological framework. In T.Mizrahi & L.Davis (Eds.), *Encyclopeddia of social work* (pp.97-102). Oxford University Press.
21. Barker, R. (1995). *The Social Work Dictionary*. NASW.
22. Nordmark, K. (2018). *A Quadruple Helix guide for innovations*. Värmland County Administrative Board,
23. Carayannis, E., & Grigoroudis, E. (2016). *Quadruple Innovation Helix and Smart Specialization: Knowledge Production and National Competitiveness*. *Foresight and STI Governance*, 10 (1), 31–42.

Статус статті:

Отримано: 26.03.2025 Прийнято: 30.04.2025 Опубліковано: 05.05.2025

Zakharina Tetiana

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Professor of the Department of Social Rehabilitation and Social Pedagogy
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SOCIAL-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF REINTEGRATION OF VETERANS INTO NON-MILITARY SOCIETY

Abstract. The increase in the share of veterans who have experience of participating in hostilities encourages scientists and practitioners to study the problem of reintegration of veterans into non-military society by organizing the reintegration process through creating conditions for their successful return to non-military society. The purpose of the study: to identify the socio-pedagogical conditions of reintegration of veterans into non-military society. Research methods applied: methods of structural and logical analysis of scientific sources, official websites of Ukraine were applied, which allowed to determine the social and pedagogical conditions of the reintegration of veterans into a non-military society (method of structural analysis, content analysis, logical analysis, categorical analysis, semantic analysis, synthesis method). The article presents methodological approaches within which the features of the process of social reintegration of veterans are determined: systemic, andragogic, personality-oriented, and ecosystemic. The role of the conceptual approach Quadruple Helix in the process of social reintegration of veterans is determined. The social and pedagogical conditions of social reintegration of veterans into a non-military society are identified: participatory participation of institutional entities in the process of social reintegration of veterans; focusing on the needs of veterans of the Russian-Ukrainian war; purposeful identification of technologies to activate the reintegration potential of all participants in the reintegration process; activation of grant activities in communities. The conclusions confirm that the effectiveness of the social reintegration of veterans depends on the process of implementing socio-pedagogical conditions for veterans' reintegration, which determine the content and direction of the reintegration process.

Keywords: socio-pedagogical conditions, social educator, reintegration, methodological approaches, veteran, non-military society.